

**До
Председателя на
Акредитационния съвет
На НАОА**

ОБОБЩАВАЩ ДОКЛАД

От Постоянната комисия по педагогически науки,
музикално и танцово изкуство

Относно: Приключване на процедури за програмна акредитация на професионално направление 1.3 “Педагогика на обучението по...” - 01. 01. 2007 г. от Графика за програмна акредитация на професионалните направления.

Уважаеми г-н Председател,

Процедурите за програмна акредитация на професионално направление 1.3. “Педагогика на обучението по...” са разгледани и открити на основание на чл. 81, ал. 2, ал. 5 и ал. 9 от ЗВО на заседание на Постоянната комисия по педагогически науки, музикално и танцово изкуство на 29.01.2007 г. (Протокол № 3).

С решения на Акредитационния съвет на НАОА (Протоколи №№№ 8/22.03.2007 г., 14/03.05.2007 г., 18/14.06.2007 г., 32/07.11.2007 г., 35/29.11.2007 г.) са утвърдени състави на Експертните групи по процедурите, студент за участие в процедура и наблюдаващи членове на ПК. В акредитационния процес са участвали 79 високо квалифицирани преподаватели във ВУ, като членове на ЕГ както и целия състав на ПК в качеството им на наблюдаващи.

Постоянната комисия констатира, че в хода на процедурите няма извършени процедурни нарушения. Членовете на експертните групи са изпълнили възложените задачи, което е видно от Решенията на

Постоянната комисия по педагогически науки, музикално и танцово изкуство на заседанията от 07.11.2008 г., 17.01.2008 г., 24.01.2008 г., 31.01.2008 г., 07.02.2008 г. и 21.02.2008 г. (Протоколи №№№ 2,3,4,5,6), за приемане докладите на ЕГ.

Постоянната комисия на свое заседание, проведено на 21.03.2008 г. (Протоколи № 10), след дискусии по докладите на експертните групи и на наблюдаващите процедурите членове на ПК, гласува съгласно “Правила за провеждане на програмната акредитация на професионално направление” (Протокол № 41/14.12.2006 г.).

Всички взети решения са приети с пълен консенсус след обсъждане и индивидуално гласуване.

Проведената акредитация на професионалното направление 1.3. „Педагогика на обучението по...” няма аналог в досегашната практика на НАОА, тъй като се провежда практически в университетите и академиите, в страната, които подготвят учители по основните учебни предмети в българското училище. Тези специалности фактически са едни от първите университетски специалности в страната, с висок престиж, елитни и известни преподаватели. В акредитацията участваха едни от най-изявените представители на университетските науки в качеството им на експерти и ръководители на групи, като беше осъществен и интердисциплинарен подход при анализа и оценката. Получените резултати и особено направените препоръки към отделни специалности и университети са приети и потвърдени от техните ръководства. Поради значителните различия в броя на специалностите от акредитираното професионално направление в отделните висши училища, в съдържателните страни на учебния процес, броя на преподавателите и др. Постоянната комисия по педагогически науки, музикално и танцово изкуство прие като нецелесъобразно пресмятането на количествени оценки, както и провеждането на сравнения или ранжиране на висшите училища, факултети и специалности.

Предмет на акредитационен анализ в 9 висши училища и 3 филиала са общо 100 програми, от които 70 за образователно-квалификационната степен „Бакалавър” и 30 за образователно - квалификационната степен „Магистър”, както е посочено в табл. N 1 вкл. и капацитета по висши училища, факултети и специалности.

Таблица N 1

Висше училище	Структурни звена осигуряващи обучението	Специалности от професионално направление 1.3. "Педагогика на обучението по..." по образователно квалификационни степени	капацитет			
			бакалавър	магистър	общо	Общо за ПН 1.3
Софийски университет "Св. Климент Охридски"	Факултет по начална и предучилищна педагогика	"бакалавър" по 1. Изобразително изкуство 2. Музика	280		400	1600
		"магистър" по 1. Педагогика на обучението по изобразително изкуство 2. Педагогика и семиотика на изобразителното изкуство 3. Музикална педагогика 4. Музикални и компютърни технологии 5. Музикална педагогика – инструментална и вокална		120		
	Биологически факултет, Химически факултет, Геолого-географски факултет, Исторически факултет	"бакалавър" по 1. География и биология 2. Биология и химия 3. История и география	425	-	425	
	Факултет по математика и информатика, Химически факултет, Физически факултет	"бакалавър" по 1. Математика и информатика 2. Химия и информатика 3. Химия и физика 4. Физика и математика	655		775	
"магистър" по 1. Технологии за обучение по математика и информатика 2. Електронно обучение 3. Информатика и компютри в обучението по химия			120			
Пловдивски университет "Паисий Хилендарски"	Педагогически факултет	"бакалавър" по 1. Физическо възпитание 2. Педагогика на обучението по изобразително изкуство 3. Педагогика на обучението по музика	480		600	3540
		"магистър" по 1. Езиково и литературно развитие в предучилищна и начална училищна възраст 2. Обучение на изобразително изкуство в предучилищна и начална училищна възраст 3. Физическо възпитание		120		

Пловдивски университет "Паисий Хилендарски"	Факултет по математика и информатика, Физически факултет, Биологически факултет, Химически факултет	"бакалавър" по 1. Математика и информатика 2. Физика и математика 3. Биология и химия 4. Химия и физика	960	390	1350	
		"магистър" по 1. Обучение по математика и информационни технологии в училище 2. Здравно и екологично образование 3. Учител по химия 4. Учител по физика				
	Филологически факултет	"бакалавър" по 1. Български език и руски език 2. Български език и история 3. Български език и английски език 4. Български език и френски език 5. Български език и немски език 6. Български език и новогръцки език 7. Български език и испански 8. Английски и френски 9. Руски език и западен език	1590	-	1590	
	Филиал - гр. Кърджали	"бакалавър" по 1. Български език и история 2. Български език и английски език	400	-	400	400
Филиал - гр. Смолян	"бакалавър" по 1. Български език и английски език 2. История и география 3. Български език и история 4. Математика и информатика	240	-	240	240	
Югозападен университет "Неофит Рилски"	Факултет по педагогика и Факултет по изкуствата	"бакалавър" по 1. Педагогика на обучението по физическо възпитание 2. Педагогика на обучението по техника и технологии 3. Педагогика на обучението по изобразително изкуство 4. Педагогика на обучението по музика	680	60	740	1920
		"магистър" по 1. Музикално възпитание и обучение 2. Физическо възпитание и спорт за надарени деца и ученици				
	Природо - математически факултет	"бакалавър" по 1. Педагогика на обучението по химия и физика 2. Педагогика на обучението по физика и математика 3. Педагогика на обучението по математика и информатика 4. Педагогика на обучението по география и история	980	-	980	

	Филологически факултет	“бакалавър” по 1. Педагогика на обучението по български език и чужд език	200	-	200	
Шуменски университет “Епископ Константин Преславски”	Педагогически факултет	“бакалавър” по 1. Педагогика на обучението по музика 2. Педагогика на обучението по изобразително изкуство 3. Педагогика на обучението по физическо възпитание	450		600	1980
		“магистър” по 1. Педагогика на обучението по музика 2. Педагогика на обучението по изобразително изкуство - 3. Педагогика на обучението по физическо възпитание		150		
	Факултет по природни науки Факултет по математика и информатика	“бакалавър” по 1. Педагогика на обучението по биология и физика 2. Педагогика на обучението по география и биология 3. Педагогика на обучението по биология и химия 4. Педагогика на обучението по химия и опазване на околната среда 5. Педагогика на обучението по техника и технологии 6. Педагогика на обучението по математика и информатика	1060		1140	
		“магистър” по 1. Педагогика на обучението по математика и информатика		80		
	Факултет по хуманитарни науки	“бакалавър” по 1. Педагогика на обучението по български език и чужд език 2. Педагогика на обучението по български език и история 3. Педагогика на обучението по история и география	240	-	240	
Великотърновски университет “Св. Св. Кирил и Методий	Педагогически факултет, Факултет по изкуствата	“бакалавър” по 1. Педагогика на обучението по музика 2. Педагогика на обучението по изобразително изкуство 3. Педагогика на обучението по физическо възпитание	320		440	
		“магистър” по 1. Педагогика на обучението по музика 2. Педагогика на обучението по изобразително изкуство 3. Педагогика на обучението по физическо възпитание 4. Методически аспекти на обучението по		120		1810

Великотърновски университет “Св. Св. Кирил и Методий	Педагогически факултет, Историко-юридически факултет, Филологически факултет	“бакалавър” по 1. История и география 2. Български език и история 3. Математика и информатика	830		870	
		“магистър” по 1. Технологии на обучението по математика		40		
	Филологически факултет	“бакалавър” по 1. Български език и руски език 2. Български език и английски език 3. Български език и френски език 4. Български език и немски език	500	-	500	
Русенски университет “Ангел Кънчев”	Факултет по природни науки и образование	“бакалавър” по 1. Педагогика на обучението по математика и информатика” 2. Педагогика на обучението по български език и история	360	-	360	360
	Филиал – гр. Силистра на Русенски университет “Ангел Кънчев”	“бакалавър” по 1. Педагогика на обучението по български език и чужд език 2. Педагогика на обучението по физика и информатика”	240	-	240	240
Национално спортна академия “Васил Левски”	Учителски факултет	“бакалавър” по 1. Педагогика на обучението по физическо възпитание	680		800	800
		“магистър” по 1. Педагогика на обучението по физическо възпитание		120		
Национално музикална академия “Проф. Панчо Владигеров”	Теоретико-композиторски и диригентски факултет	“бакалавър” по 1. Педагогика на обучението по музика	50		60	60
		“магистър” по 1. Педагогика на обучението по музика		10		
Академия за музикално, танцово и изобразително изкуство - Пловдив	Факултет по музикална педагогика, Факултет по музикален фолклор и хореография	“бакалавър” по 1. Педагогика на обучението по музика 2. Педагогика на обучението по изобразително изкуство	430		500	500
		“магистър” по 1. Педагогика на обучението по музика 2. Педагогика на обучението по изобразително изкуство		70		

На основата на данните от акредитационните документи (доклади самооценки с приложения, резултати от проведените посещения, оценяващите доклади на ЕГ) и обсъждания, Постоянната комисия по педагогически науки, музикално и танцово изкуство взе следните

Решения:

дава програмна акредитация на професионалното направление 1.3. „Педагогика на обучението по...” за ОКС „Бакалавър” и ОКС “Магистър” в акредитираните висши училища и техните филиали.

I. СЪСТОЯНИЕ НА ПРОФЕСИОНАЛНОТО НАПРАВЛЕНИЕ 1.3. „ПЕДАГОГИКА НА ОБУЧЕНИЕТО ПО...” ВЪВ ВИСШИТЕ УЧИЛИЩА В БЪЛГАРИЯ

1.1. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА

Началото на професионалното направление „Педагогика на обучението по...” в България е поставено още през 1888 г. със създаването на Висш педагогически курс за подготовка на учители, преименуван по-късно в СУ „Св. Климент Охридски”. През изминалия период бяха подготвени широк спектър от учители и педагози за българското училище, които работят всеотдайно и творчески, въпреки всички трудности. В процеса на развитието и утвърждаването на отделните факултети и специалностите в тях израснаха високо квалифицирани и уважавани преподаватели и изследователи, които развиват педагогическите науки, участват в национални и международни проекти, представят достойно нашето образование по света. През последното десетилетие се изгражда нов опит, свързан с обучение по дублетни специалности за бакалаври и специализации за магистри по професионалното направление. Във връзка с това се очертава новата мисия на професионалното направление, формулират се нови цели в европейски контекст, като в учебната документация вече се определят новите компетенции на бъдещите специалисти - учители по отделни учебни предмети. В учебните планове в съответствие с новите цели се формира ново отношение към задължителните, избираемите и факултативните дисциплини и се въвежда нова, непозната до сега за българското висше образование система за натрупване и трансфер на кредити.

Проведената програмна акредитация на професионалното направление показва и някои слабости, както и необходимост от бърза и ефективна синхронизация с другите страни от Европейския съюз, за да се постигне необходимото за страната развитие на българското образование в духа на Болонския процес и Лисабонската стратегия.

1.2. ОБРАЗОВАТЕЛНА ДЕЙНОСТ

Образователната дейност по специалностите от професионалното направление е в нормативно съответствие със ЗВО, свързаните с него постановления на МС и съответните наредби на МОН, както и с Правилниците на университетите. Дублетните специалности са равностойно поставени в учебните планове. Стандартите за обучение по специалности се съгласуват между университетите на национално ниво и с редица университети от страни на Европейския съюз.

В квалификационната характеристика са включени: обща характеристика на завършващите студенти, перспективи за реализация, както и условията за прием по специалността.

В повечето специалности от акредитираното професионалното направление е постигнато добро логистично разгръщане в учебния план на педагогическия блок от учебни дисциплини, което е от съществено значение за профила от специални компетенции, необходими за подготовката на съвременния учител.

Положителен факт е, че заедно с аудиторната заетост на преподавателите се оценява и тяхната извън аудиторна работа чрез въвеждане на кредитната система и отчитане при атестирането им. Осигурена е вътрешно институционална мобилност на преподавателския състав между университетските звена и катедри, което допринася за повишаване на качеството на обучение и на квалификацията на преподавателите.

1.2.1. Учебна документация

Обучението на студентите от професионалното направление се провежда съгласно добре разработена и оформена учебна документация (квалификационна характеристика, учебни планове, учебни програми и др.), която периодично се актуализира в съответствие със Закона за висше образование и други нормативни документи, регламентиращи тази дейност.

Квалификационните характеристики определят основните цели, задачи и професионалната реализация на всяка образователно-квалификационна степен (ОКС) и специалност. По решение на Академичните съвети на ВУ тя е неразделна част от учебната

документация и се прилага заедно с учебния план по специалността за всяко ОКС.

Квалификационните характеристики като цяло отразяват съвременните изисквания, които стоят пред учителя в съвременното българско училище и дават ясна представа за облика на специалиста, рамките на неговата компетентност и възможности за реализация.

Структурата и съдържанието на **учебните планове** следват образец, утвърден от Академичните ръководства на университетите. Те са в съответствие с изискванията на системата за трансфер на академични кредити. Създадена е възможност в обучението си студентите да се ръководят от своите предпочитания, интереси и потребности от познание. В учебните планове се констатира стремеж към балансирано съотношение между задължителна, избираема и факултативна подготовка на студентите

Учебните програми по всички учебни дисциплини са разработени в съответствие със ЗВО и другите нормативни документи и освен академичен стандарт, очаквани резултати, кредити, форми и процедури на оценяване, включват актуализирани теми и подтеми със съответния им хорарум, литературни източници (основни и допълнителни). В учебните програми във всички университети се включва и самостоятелната работа на студентите, съгласно Наредба № 21 за натрупване и трансфер на кредити от 30.09.2004 г.

Констатирани несъответствия и слабости:

- Съществена слабост в представените квалификационни характеристики е, че в тях не е акцентирано достатъчно ясно и конкретно върху **професионалните, психолого-педагогическите и методическите компетенции**, които трябва да се усвоят от студентите - бъдещи учители. В този смисъл се налага тяхното усъвършенстване;

- В учебните **планове съотношението между задължителните, факултативните и избираемите дисциплини е нарушено** главно в полза на задължителните, което не осигурява необходимото качеството на бъдещите специалисти, както и на висшето образование като цяло. Поради това аудиторната и останалата натовареност на студентите трябва да се оптимизира;

- Обща слабост на всички учебни планове е **сравнително малкият дял на психолого-педагогическата подготовка** на студентите – бъдещи учители, която в повечето от университетите и техните филиали се свежда главно до минимума за получаване на квалификация “учител” ;

- В много от учебните планове и програми в отделните университети и висши училища не е достатъчна професионално-**практическата подготовка**, като напр. посещения в училище, хоспетиране, държавен стаж; педагогическата практика и др.

- Във всички факултети, специалности и ОКС е извършена значителна работа по въвеждане на системата за **натрупване и трансфер на кредити** в съответствие с утвърдената Наредба (ДВ, бр. 89 от 12.10.2004 г.). Съществуват и определени слабости, някои от които са заложи в самата нормативна уредба, която следва да се усъвършенства според изискванията на Европейската система (ESTS). Нужно е усилията в тази посока да продължат, като се създават необходимите предпоставки за трансфер на кредити и се постигне реална мобилност на студентите

- Съществен и общ проблем за специалностите от акредитираното професионално направление е **връзката между бакалавърската и магистърската степен**. В някои университети и висши училища е допуснато повторение на едно и също учебно съдържание в различни учебни програми. Особено недопустимо е такова повторение между ОКС „Бакалавър” и ОКС „Магистър”, което се реализира от едни и същи преподаватели.

Често липсва възможност за диференцирана подготовка на студентите, които са завършили ОКС “бакалавър” в други професионални направления и които нямат базисна педагогическа подготовка.

1.2.2. Осигуреност с преподаватели

Основните изводи, които могат да бъдат направени по отношение осигуреността на учебния процес с преподаватели, може да се формулират по следния начин:

- Във всички факултети и специалности от професионалното направление обучението на студентите се осъществява от **високо квалифицирани преподаватели** с необходимата компетенция. Спазени са изискванията за осигуреност на учебния процес с хабилитирани преподаватели на ОТД. Само по изключение в някои университети лекции се провеждат от нехабилитирани преподаватели, но с научна степен. Почти всички дисциплини от учебните планове на отделните специалности се водят от преподаватели с шифър, който отговаря на характера на дисциплината;

- Основният проблем обаче е **неблагоприятният възрастов състав** на преподавателите: средната възраст на хабилитираните преподаватели е над 55 г. (за доцентите) и над 60 г. (за професорите). Това състояние налага вземането на спешни мерки в

университетите и техните факултети и особено за филиалите за ускоряване на процеса на хабилитиране сред младите преподаватели, но също така и специално организирана учебна и квалификационна дейност с младите асистенти и особено с докторантите. Такава дейност вече е започнала в някои университети и факултети, която следва да се подкрепя и развива;

- Въпреки регистрираното участие на преподавателите в **изследователска дейност, налице е изоставане**. Неравномерно и в редица случаи незначително е участието им в по-големи национални и особено международни проекти. Добри резултати в тази насока имат представителите на математическите и някои природни факултети в университетите, но сериозно участие имат и филолозите, напр. в Пловдивския и Великотърновския университет. В тази насока е необходима по-голяма активност както в големите университети, така и в по-малките, но особено във филиалите.

1.3 МАТЕРИАЛНО-ТЕХНИЧЕСКА И ИНФОРМАЦИОННА БАЗА

- За обезпечаване на висококачествено обучение на студентите в акредитираното професионалното направление, университетите и висшите училища разполагат с материално-техническа и информационна база, която е на сравнително добро ниво за българските условия. Учебните зали са оборудвани със съвременна техника, функционират специализирани кабинети с необходимата апаратура и инструментариум, концертни зали и спортни съоразения. Набавени са необходимите аудио – визуални средства и апаратура;

- Ефективността на процеса на обучение на студентите се постига посредством пълноценното използване на съвременните модерни информационно-технически и научно-информационни материални ресурси на ВУ - библиотеки, компютърни зали, модерна компютърна и мултимедийна техника, която обаче все още не е достатъчна.

- За практическото обучение на студентите са осигурени чрез съответни договори образователни и други институции с добра материална база, което е предпоставка за качеството на практическата подготовка на студентите;

- Висшите училища и техните специализирани факултети разполагат с библиотеки, които имат богати фондове от научна, педагогическа и методическа литература, която е на разположение на студентите. Библиотечните фондове постоянно се обновяват, въпреки определени трудности, които съществуват особено при набавяне на чуждестранни издания. Напр. в Пловдивския университет е осигурен достъп за студентите по електронен път, в ЮЗУ е въведена в експлоатация нова модерна библиотека с електронен достъп до

различни източници; университетската и факултетските библиотеки на СУ „Св. Климент Охридски“ също предлагат много добри възможности за получаване и използване на информация.

1.4. МЕТОДИ НА ОБУЧЕНИЕ

- В професионалното направление 1.3. „Педагогика на обучението по...“ са създадени условия за използване както на традиционни, така и на съвременни методи на преподаване и учене. Особено внимание се отделя на организацията на семинарните и практическите занятия и на оценяване на постиженията на студентите. За целта се използват и възможностите на съвременните информационни и компютърни технологии.

- Съществува ясно изразена тенденция към увеличаване на самостоятелната работа на студентите под формата на разработване на реферати, есета, изследователски проекти, мултимедийни презентации и т.н. Тази ориентация е изключително позитивна и трябва да се насърчава.

ВТОРА СФЕРА: НАУЧНО-ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКА ДЕЙНОСТ

2.1. НАУЧНО-ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКА ДЕЙНОСТ НА ПРЕПОДАВАТЕЛСКИЯ СЪСТАВ

- Във факултетите и катедрите, които обезпечават обучението в акредитираното професионалното направление, е създадена добра организация и координация при осъществяване на научно-изследователската работа. Преподавателите участват в международни и национални изследователски проекти в различни области и програми. В някои висши училища се отделят специални субсидии и поощрения за спечелените проекти, така и за вътрешноуниверситетски фондове.

- Данните сочат, че в рамките на акредитирания период в професионалното направление са осъществени множество международни и национални проекти. Като цяло техният брой би могъл да бъде и по-висок, ако се има предвид кадровия потенциал на висшите училища.

- В редица проекти и изследвания съвместно с преподавателите участват и студенти, което е добра практика, макар че техният брой не е достатъчен. Важно е също така да се отбележи, че някои факултети подчиняват своята научно-изследователска дейност на единни стратегически приоритети и принципи (напр. ЮЗУ);

- Високи са данните за публикационната активност на преподавателите на ОТД. Добро впечатление прави тенденцията към увеличаване на броя на публикациите в чужбина;

- В резултат на участието на преподавателите в различни изследвания, но особено в научни конференции в страната и в чужбина (близка и по-далечна), налице е една масова печатна продукция за собствена консумация, която в повечето случаи е насочена към научно-преподавателските интереси и обслужва главно обучението, а в по-малка степен науката и нейните изследвания. Съвместните проекти на катедри, екипи, междууниверситетски центрове и др. с участието и на студенти, са недостатъчни.

2.2. НАУЧНО-ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКА И ХУДОЖЕСТВЕНО-ТВОРЧЕСКА ДЕЙНОСТ НА СТУДЕНТИТЕ И ДОКТОРАНТИТЕ

- В професионалното направление общо взето са създадени добри организационни предпоставки за включване на студентите и докторантите в научноизследователската и художествено-творческа дейност. Периодично се провеждат докторантски и студентски конференции, семинари, летни училища и т.н. По-добри изяви в тази област имат студентите от математическите, природните и филологическите факултети на отделните университети и другите висши училища. Широко е участието на студентите от спортните, музикалните и художествено-творческите специалности поради тяхната специфика и възможности за изява.

- Все още обаче, относителният дял на студентите, които участват в научноизследователската дейност, е малък. Само отделни студенти участват в изследователски проекти и имат публикации в научни списания. Нужни са усилия и системни грижи за привличане на най-добрите студенти в такава дейност като една от възможностите за по-нататъшно обучение в докторантура и подготовка за изследователска и преподавателска дейност.

- Международната дейност, връзките и контактите на преподавателите и студентите от акредитираното професионално направление "Педагогика на обучението по..." са също недостатъчно активни и системни. Участието в международни проекти е недостатъчно. Този въпрос е тясно свързан и с реалната международна мобилност на студенти и преподаватели, но особено с приложението на ESTC – кредити.

ТРЕТА СФЕРА: УПРАВЛЕНИЕ НА ОБРАЗОВАТЕЛНИЯ ПРОЦЕС

3.1. ОРГАНИЗАЦИЯ ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА КАЧЕСТВОТО НА УЧЕБНИЯ ПРОЦЕС

- Във всички акредитирани университети и техните филиали, висши училища и академии е изградена система за оценка, контрол и управление на качеството, макар и с различен обхват. На ниво факултет (съответно филиал или колеж) са изградени комисиони по качеството, в която участват зам.-деканите, които са и председатели на комисионите, и представители на катедрите/специалностите във факултета. Деканите и Факултетните съвети се уведомяват постоянно за взетите решения относно оценяването и контрола на качеството на учебния процес. Протоколите и взетите решения се изпращат в катедрите, както и в Университетските комисиони по осигуряване качеството на обучението и академичния състав.

- В някои университети има изградена система от правила и отговорности на различните йерархични равнища, която цели да повиши качеството на обучението и преподаването (напр. Пловдивски университет, ЮЗУ, АМТИИ – Пловдив, НСА „В. Левски“, Шуменски университет, Русенски университет и др).

- Съставна част на Системата за оценяване на качеството е процедурата за атестиране на академичния състав, която е изградена и функционира във всички акредитирани университети и висши училища. В Софийския университет на този етап качеството на образованието се оценява на основата на съществуващите дългогодишни академични традиции в организацията и провеждането на обучението.

3.2. ОРГАНИЗАЦИЯ ЗА ПРОСЛЕДЯВАНЕ НА РЕАЛИЗАЦИЯТА НА ЗАВЪРШИЛИТЕ ОБУЧЕНИТО СТУДЕНТИ

- Цялостна система за проследяване на реализацията на завършилите студенти е създадена в Педагогическите факултети на Пловдивския университет “Паисий Хилендарски” и Шуменския университет “Епископ Константин Преславски”. В ПУ информацията се събира чрез (1) редовно провеждани анкети сред завършилите ОКС “бакалавър” и “магистър” в професионалното направление; (2) Интернет – форума в web - сайта на Педагогическия факултет; (3) специализиран E-mail за мнения и сигнали и (4) чрез Клубът на възпитаниците на Педагогическия факултет. В ШУ информация се събира чрез (1) Анкета по пощата на завършилите студенти с оглед на качеството на професионалната и научната им подготовка; (2) Набиране и

съхраняване на информации от различни работодатели в региона. Действаща система в това отношение има в АМТИИ – Пловдив, в ЮЗУ и др.

- В процес на изграждане са системите за проследяване реализацията на завършилите студенти в останалите университети;
- Без да имат цялостна система за проследяване на реализацията на кадрите филиалите на ПУ в Смолян и Кърджали и на РУ в Силистра, разполагат с достатъчно пълни данни, доколкото техните студенти се реализират в сравнително малък географски регион.

2. ДОБРИ ПРАКТИКИ

След обсъждане и анализ на събраната информация Постоянната комисия по педагогически науки, музикално и танцово изкуство към НАОА взе решение да посочи следните добри практики в дейността на професионално направление 1.3. “ПЕДАГОГИКА НА ОБУЧЕНИЕТО ПО...”. Тъй като има различия между отделните университети предлагаме тези практики отделно за всяко акредитирано висше училище, без да ги подреждаме по азбучен или друг ред.

СУ “Св. Климент Охридски”.

***Факултет по математика и информатика,
Химически факултет, Физически факултет***

- В преподаването и упражненията се използват *мултимедийни презентации*, като някои дисциплини са подкрепени с електронни материали на съответните катедри. В отделни дисциплини студентите се учат да работят в *екипи* по конкретни проекти.

- *Оценяването* се извършва не само по класически начини (писмено, устно по конспекти), но и с периодични тестове, защита на курсови проекти, практическа работа на компютър, с комбиниране на различни методи за оценяване и др. Все по-голямо значение се отдава на *текущия контрол* като част от процеса на оценяване.

- *Изследователската дейност* в ХФ, ФФ и ФМИ е добре представена, като *покрива международните критерии и стандарти за качествени научни изследвания*. *Участието* на преподаватели от трите факултети в *национални и международни проекти* е *значително както по обем*, така и по актуалност на разработваните теми.

- Осъзната е необходимостта от *създаване на интегрирана студентска информационна система* за повишаване качеството на учебния процес и административното обслужване (започнали са експерименти със съответен софтуерен прототип във ФМИ) и др.

СУ “Св. Климент Охридски”
**Биологически факултет, Химически факултет, Геоло-
 географски факултет, Исторически факултет**

- Създадена е комплексна управленска структура за приемане и съгласуване на учебната документация (както и за практическото ѝ осъществяване), която включва всички участници в образователния процес.

- В преподаването и упражненията се използват *мултимедийни презентации*, като някои дисциплини са подкрепени с електронни материали на страниците на съответните катедри. В отделни дисциплини студентите се учат да работят в *екипи* по конкретни проекти;

- *Изследователската дейност* в БФ, ХФ, ИФ и ГГФ е добре представена, като *покрива международните критерии и стандарти за качествени научни изследвания*. Участието на преподаватели от четирите факултети в *национални и международни проекти* е *значително както по обем*, така и по актуалност на разработваните теми;

- Поставя се начало на *създаване на интегрирана студентска информационна система* за повишаване качеството на учебния процес и административното обслужване и др.

СУ “Св. Климент Охридски”.
Факултет по начална и предучилищна педагогика

- Обучението на студентите отговаря и се придържа към съвременните методи на преподаване и оценяване на постиженията им.

- Поддържа се научно-изследователската и художествено-творческата активност на преподавателския състав. Резултатите се реализират чрез издаване на учебници и учебни помагала.

- Създадени са условия за съвместни изяви на преподаватели и студенти. Тази дейност е особено силно изразена в тъй наречените “неконвенционални форми”, съвместни пленери, художествени практики и др.

- Създаден е и успешно функционира факултетски Музикален център със звукозаписно студио, където успешно се изучават музикални компютърни технологии в бакалавърската и магистърската степен.

- Акредитираните специалности са инициатори на първа по рода си научна конференция “Изкуство и педагогика” (Китен – 2004г.), която дава възможност за изява и на преподаватели от други ВУ (ВТУ, ШУ, ПУ).

**ПУ “Паисий Хилендарски”
Филологически факултет**

- ФФ има много добра система за поддържане и повишаване на качеството на обучението. В рамките ѝ оценяването на постиженията на студентите се извършва не само периодично, но и текущо с тестове, защита на курсови проекти, презентации на учебно-изследователска работа.

- Научноизследователската дейност във ФФ заема значително място в работата на всички преподаватели. Тя съответства на международните стандарти за качество на научните проучвания. Участието на преподавателите в международни проекти за изследване и развитие е много добра практика във ФФ.

**ПУ “Паисий Хилендарски”
Факултет по математика и информатика, Физически факултет, Биологически факултет, Химически факултет**

- Учебната година във ФМИ се организира на *три триместъра* (Есенен, Зимен и Пролетен). Учебните занятия носят на студентите по 20 кредита на триместър. **Факултетният съвет одобрява списък на избираеми и факултативни дисциплини, от който всеки студент прави своя избор.**

- Осъществява се добра мобилност на преподаватели и студенти, не само вътрешно - институционална, но и междуинституционална на национално и международно равнище.

- Научно-изследователската работа е на съвременно ниво, като в нея са привлечени и студенти. Функционират **Факултетен сървър и домейн за електронни публикации (ФМИ)**. Изградена е система за привличане на качествени кандидат-студенти (ФМИ, ФФ).

- Важна роля играе **университетският Интернет форум**, където се дискутират съдържанието и преподаването по конкретни дисциплини, както и учебния план на специалностите.

- Успешно се прилага разработената Университетска система за контрол на качеството на обучението, а именно системното провеждане на анонимни анкети сред студентите за нивото на преподаване и качествата на преподавателите.

- Изградена е система за допълнителна професионална квалификация “Учител по математика” или “Учител по информатика и информационни технологии” “Учител по информационни технологии” на ученици от 5. до 8. клас.

***ПУ “Паисий Хилендарски”
Педагогически факултет***

- Перманентно обсъждане в катедрите, ФС и АС на проблеми, свързани с качеството на обучение и непрекъснатото му повишаване.
- Сравнително добро международно сътрудничество в областта на студентските образователни програми.
- Сътрудничество с потребителите на кадри и реалното им участие при усъвършенстване на учебната документация.

***ПУ “Паисий Хилендарски”.
Филиал в гр. Смолян***

- Използван е SWOT - анализ за развитие на специалностите, който дава възможност за формулиране на стратегия за бъдещо развитие. Освен дипломи, се сканират и изпращат в МОН и академични справки.
- Включването на студенти в проект “Развитие на трансграничното сътрудничество в обучението по Екология и опазване на ОС между регионите Драма и Смолян с използване на новите информационни технологии” по програма INTERREG GREEK – BULGARIAN COOPERATION.
- Приемат се преподаватели от университетите, с които има сключени билатерали за лекционни курсове по различни дисциплини в специалността: договори имат с ВУ от Полша и Гърция.
- Катедра “Филология” е съорганизатор и координатор на съвместна програма с ДЕО – ИЧС при СУ “Св. Климент Охридски” към Международната школа по български език и култура. Катедрата има опит в преподаването на български език на чуждестранни студенти. Обучавани са студенти от Турция и от Гърция.
- Ежегодно се организира Студентска научна сесия. По предложение на преподавателите се награждават най - изявените студенти на 8 декември и на 24 май. С успех се използват студенти като преводачи по време на международни конференции и форуми.

***ПУ “Паисий Хилендарски”
Филиала в гр. Кърджали***

- Много добрата организация на практическа подготовка на бъдещите учители и поддържането на добри връзки с базовите училища и с обществеността.
- Научното израстване и ангажирането на базови учители като асистенти за преподаването на основни исторически дисциплини.
- Интегрирането на информационните ресурси на локалните библиотеки и външни информационни източници и изграждането на

съвременна информационна инфраструктура - виртуална регионална мрежа на академическите библиотека

- Включването на студенти в изследователски задачи чрез разработването на курсови работи.

***ШУ “Епископ Константин Преславски”
Педагогически факултет***

- ПФ има много добра система за поддържане и повишаване на качеството на обучението. Оценяването на постиженията на студентите се извършва не само периодично, но и текущо с тестове, защита на курсови проекти, презентации на учебно-изследователска работа.

- Научноизследователската дейност в ПФ заема значително място в работата на всички преподаватели. Тя съответства на изискванията за качество на научните проучвания. Участието на преподавателите в международни проекти за изследване и развитие е много добра практика в ПФ.

***ШУ “Епископ Константин Преславски”.
Факултет по хуманитарни науки***

- Научноизследователската дейност в направлението е обвързана и координирана с основните изследователски проекти на университета.

- Изградена е Системата по качество, която функционира в съответствие със стандарта БДС EN ISO 9001:2001.

- Направени са първи стъпки по въвеждането на дистанционно обучение по отношение на издаването на учебници и помагала, които обслужват този съвременен тип обучение.

- Много добре е организирано хоспитирането и педагогическата практика на студентите, като са осигурени възможности за индивидуализиране на работата със студентите, като базовите учители се стимулират за работа с тях. На изключително високо равнище е сътрудничеството с базовите учители и с потребителите на кадри, особено в условия на двуезична среда.

ШУ “Епископ Константин Преславски”
Факултет по природни науки
Факултет по математика и информатика

- По всички учебни дисциплини има учебни програми, структурирани по единни за факултетите рамка, която обхваща цялостната работа на студентите и техните преподаватели (изготвен е специален сертификат).

- Развива се съвременна учебно - материална среда - специализирани лаборатории, астрономичен център, компютърен клас, компютърен музей, условия за спорт и др. Подготвени са нови условия за лабораторни упражнения по съвременни направления като екология и опазване на околната среда;

- Изгражда се система за поддържане и развиване на съвременните методи и средства на обучение, включително и използване на мултимедийни продукти. Част от занятията по методическите дисциплини се провеждат в специално оборудвани видеозали (за наблюдения и анализ).

- За професионално ориентиране (спец. за нуждите на региона) се провежда обучение (за неприети кандидат-студенти) с получаване на т. нар. “условни кредити”.

- За развитие на електронните комуникации в ШУ е създаден Център за компютри и комуникации. Осигурен е Интернет-достъп за студентските общежития.

ВТУ “Св. св. Кирил и Методий”
Историко-юридически факултет
Педагогически факултет

- В административното обслужване на специалностите от направлението е обособена длъжност “организатор на учебния процес” с много добре профилирана длъжностна характеристика, което е предпоставка за оптимална организация и координация, както и за получаване на информация във връзка с образователната дейност.

- Много добре е организирано хоспитирането и педагогическата практика на студентите, като са осигурени възможности за индивидуализиране на работата със студентите и се стимулират базовите учители за работа с тях.

- Научно-изследователската дейност в направлението е обвързана и координирана с основните изследователски проекти на университета. Да продължи развитието на студентските научни сесии, конференции и др. форми на работа с изявените студенти.

ВТУ “Св. св. Кирил и Методий”.
Педагогически факултет
Факултет по изобразително изкуство

- Обучението на студентите по ОКС “бакалавър” и “магистър” се провежда в условията на съвременна материална и информационна среда. Осъвременяват се и методи на преподаване и оценяване на постиженията на студентите. Осигурява се мобилност и академична свобода.

- В Педагогическият факултет и Факултета по изобразително изкуство на ВТУ “Св. Св. Кирил и Методий” функционира и се поддържа сертифицирана система за управление на качеството по стандарта ISO 9001:2000. Функциониращата система за качество на обучението и управлението позволява да се активизират академичните ресурси и да се осигури целевото им използване.

ВТУ “Св. св. Кирил и Методий”.
Филологически факултет

- ФФ има много добра система за поддържане и повишаване на качеството на обучението. В рамките ѝ оценяването на постиженията на студентите се извършва не само периодично по класическите начини, но и текущо с периодични тестове, защита на курсови проекти, презентации на учебно-изследователска работа.

- Научноизследователската дейност във ФФ заема значително място в работата на всички преподаватели. Тя съответства на международните стандарти за качество на научните проучвания. Участието на преподавателите в международни проекти за изследване и развитие е много добра практика във ФФ.

ЮЗУ “Неофит Рилски”.
Факултет по педагогика , Факултет по изкуствата

- Постигнато е много добро съотношение между задължителни, избираеми и факултативни дисциплини в учебния план. Осигурена е добра възможност за избор на дисциплини според интересите и потребностите на студентите за получаване на специфични знания и компетентности.

- Отделено е специално внимание и място в учебните програми за организацията на оценяването по отделните учебни дисциплини – оценъчна скала и критерии за оценяване.

- Постигната е добра информираност на студентите по отношение организацията на учебния процес, чрез обявяване на Заповедите на

Ректора и седмичната им заетост на подходящи за целта места и в WEB - страницата на университета. Издават се информационни бюлетини.

- Изградена е необходимата информационна база за обучение. Студентите са осигурени информационно чрез ползване на библиотеката и други информационни университетски центрове и чрез създадения Междунниверситетски център за обмен на педагогическа информация и педагогически опит – изготвен е каталог на сайтове, свързани с технологичното обучение.

- Създадена е добра организация и условия за научното израстване на преподавателите: ежегодно провеждане на научни сесии, финансиране на научните изяви от Университета, създадени са условия за повишаване на квалификацията на преподавателите (безплатни езикови курсове, курсове по информационни технологии, електронна библиотека, безплатен Интернет и др.

ЮЗУ “Неофит Рилски”. ***Филологически факултет***

- Осигурена е достъпност за студентите на учебния план в писмен вариант и в сайта на ФФ в електронен вид. Извършена е значителна работа по въвеждане на Наредбата за натрупване и трансфер на кредити. Функционира много добра организация за оценяване на постиженията на студентите съобразно със съвременните високи стандарти.

- Прилага се вариативна схема за приемане на студенти, ориентирана към редуване на специалностите по чужд език (немски и руски език, английски, немски и руски език, английски език).

- Налице е целенасочена стимулираща политика на ректорското и деканското ръководства за стабилно научно израстване на преподавателите, особено на младите.

- Поддържа се и се развива много добра материално-техническа база. Осигуряват се отлични условия за самостоятелната работа студентите в различни библиотеки и свободен достъп до електронни източници.

- Системата за анкетиране на студентите и за електронна обработка на събраната информация и използване мнението на студентите за подобряване качеството на учебния процес е добре работеща.

- Във Филологическия факултет е създадено на Сдружение на завършилите студенти (клуб).

ЮЗУ “Неофит Рилски”.

Природо - математически факултет

- Системата за управление на качеството в ЮЗУ функционира ефикасно. Основен елемент и практика на действащата система са работните програми за управление на качеството на равнище университет, факултет и катедра. В тях се определят измерими цели по качеството, които са обект на текущ и ежегоден контрол.

- Във формуляра за учебна програма са открити структурните й елементи, като към всяка учебна програма има информационна карта на български и английски език. В учебната програма е включена и извънаудиторната заетост на студентите (ПОФМ).

- Създадена е и функционира факултетска система за оценяване качеството на учебните курсове на базата на създадената университетска система, която се използва от съответната факултетската комисия по качество на обучението.

- Създадена е и функционира факултетска система за проверка и оценка на знанията, уменията и компетентностите на студентите, която се използва от факултетската комисия по качество на обучението.

- Изгажда се информационна система за реализация на завършващите ПМФ. Прилагат се разнообразни форми за поддържане на контакти със завършили студенти и работодатели като провеждане на анкети, сключване на договори за стажове, кореспонденция.

- Създадена е Лаборатория по дидактика на ВУ за обучение и квалификация на преподаватели, в която се провеждат едногодишни курсове. Тук те придобиват знания и умения от областта на Педагогиката, Психологията и Методиката на обучение по съответните учебни дисциплини от различните научни области.

Русенски университет “Ангел Кънчев”.

Факултет по природни науки и образование

- Изградена и **реално функционираща вътрешна университетска система по качество на обучението** (вкл. с динамично поддържане на някои документи в локалната страница на университетската компютърна мрежа – електронни изпитни протоколи, електронни карти за независимо оценяване на труда на преподавателите, и др.).

- **Създадена е и се внедрява добре структурирана система** за присвояване на кредити, която отразява аудиторна заетост, самостоятелна работа, разработване на курсови работи, реферати и пр., както за студентите, така и за преподавателите; учебните програми са придружени от две рецензии (едната – с **рецензент, външен за РУ**),

въпросник и изисквания за разработването на курсови работи или курсови задачи и др.

- В акредитираните специалности навлизат **иновационни методи за обучение**, в преподаването и упражненията се използват **мултимедийни презентации**, а някои дисциплини са подкрепени с **електронни материали** на страниците на съответните катедри.

- **Напреднала е системата за автоматизация и компютъризация на библиотечните дейности** в РУ (специално в Централната университетска библиотека.

- За отделни дисциплини са **подготвени лабораторни упражнения**, които са добре обмислени, методически обосновани и технически осигурени;

- Силна страна на учебния план в **специалност “Математика и информатика”** е въвеждането на **отделен курс по извънкласна работа** и по решаване на конкурсни задачи. Особено трябва да се подчертае ориентирането на обучението (вкл. и дипломни работи) към **методиката за работа с изявени ученици** и включването на повече от 21% от студентите на специалността в различни форми на мобилност;

Филиал в гр. Силистра на Русенския университет “Ангел Кънчев”.

- **Изградена и реално функционираща вътрешна университетска система по качество на обучението** (вкл. с динамично поддържане на някои документи в локалната страница на университетската компютърна мрежа – електронни изпитни протоколи, електронни карти за независимо оценяване на труда на преподавателите, и др.).

- В оценяваните ОКС навлизат **иновативни методи за обучение**, в преподаването и упражненията се използват **мултимедийни презентации**, а някои дисциплини са подкрепени с **електронни материали** на страниците на съответните катедри;

- За отделни дисциплини са **подготвени лабораторни упражнения**, които са добре обмислени, методически обосновани и технически осигурени (напр. създадената **учебна лаборатория за практикума за определяне на физичните константи**, в които се провежда обучение по физика; лабораторните упражнения, свързани с **обучението по информатика и информационни технологии в средното училище** и др.)

- **Добре структурираната система** за присвояване на кредити, отразява аудиторна заетост, самостоятелна работа, разработване на курсови работи, реферати и пр., както за студентите, така и за преподавателите; учебните програми са придружени от две рецензии

(едната – с **рецензент, външен за РУ**), въпросник и изисквания за разработването на курсови работи или курсови задачи.

- В процеса на обучение студентите в специалност “Български и чужд език” получават **специална научна, психолого-педагогическа и практическа подготовка**, която е в съответствие с обявените образователни цели, с акцент на придобиването на допълнителни знания и умения – културологични, за работа в условия на билингвизъм, за организация на извънкласна и извънучилищна дейност и др.

Академия за музикално, танцово и изобразително изкуство - Пловдив

- Действа компютърна система за текущ контрол на всеки студент по всяка дисциплина и по всяко време.

- Проведено е допитване до целия академичен състав за рейтинга на всички преподаватели.

- Компютъризация на цялостната административна дейност, чрез която се следи за редовното провеждане на учебните часове.

- Участие на студентите в провеждане на конференции и семинари с научни доклади, както и публикации в издания от академията вестник „Арт-спектър”.

- Автоматизиране на цялата дейност на библиотеката, с нова електронно-информационна система.

- Организиране на комплексни мероприятия (изложба с концерт) с участието на студенти от двете специалности и ученици от училищата, в които се провежда педагогическата практика.

Национална музикална академия “Проф. Панчо Владигеров” - гр. София

- Съществува много добра система за поддържане и повишаване на качеството на обучението.

- В Учебния план са предвидени **допълнителни Избираеми и Факултативни** дисциплини, което позволява на студентите да получат по-широка подготовка, която може да продължи като втора специалност в Теоретико-композиторския и диригентския факултет. Това е особено показателно за мобилността на студентите от професионалното направление.

- За всяка дисциплина са обявени кредити (такива са предвидени и за участие на студентите в художествено-творческа дейност, която идея би могла да се възприеме и от другите висши училища, в които се изучава тази специалност).

- Налице е добра практика на университетското ръководство за научното израстване на преподавателите. През оценявания период то е стабилно и прогресивно.

- Научноизследователската, но особено художествено-творческа дейност, заема значително място в работата на всички преподаватели в НМА "Проф. Панчо Владигеров" и съответства на международните стандарти за качество.

Национална спортна академия "Васил Левски"

- Създаден е и ефективно функционира в НСА „Център по евроинтеграция и международно сътрудничество”. Осъществено е широко международно сътрудничество с водещи европейски и други ВУ (над 40 международни договора). Обучават се значителен брой студенти от чуждестранни ВУ по линия на "Сократ", "Цепус" и други програми.

- Добра практика е членството на НСА в АЕНЕСИС (Тематична мрежа за европейско образование в областта на спорта), като една от основните задачи на организацията е сходство в учените планове и програми.

- Постигнато е много сътрудничество с потребителите на кадри и тяхното участие при усъвършенстване на учебната документация.

- Катедрите в УФ на НСА се развиват като национални средища за наука и образователни технологии в областта на спорта.

- Осъществена е активна социална дейност, насочена към по-пълно задоволяване на важни битови и образователни потребности, като напр. предоставяне на общежитие на всички желаещи, безплатна втора специалност, безплатно ползване на разнообразната богата материална база, безплатна медицинска помощ, финансово подпомагане.

3. ПРЕПОРЪКИ

3.1. Към академичните ръководства на висшите училища

Наред с конкретните препоръки, към дейността на отделните Висши училища, подготвящи кадри в професионалното направление 1.3. „Педагогика на обучението по...”, съществуват редица проблеми, които са общи за направлението като цяло и които дават основание Постоянната комисия по педагогически науки, музикално и танцово изкуство да направи следните **общи препоръки**:

- Да се усъвършенстват учебните планове за всички ОКС и специалности, като се увеличи относителният дял на избираемите и

факултативни дисциплини и усъвършенства прилагането на системата за натрупване и трансфер на кредити и се създадат условия за реален трансфер на кредити между университетите в страната и в чужбина.

- Да се усъвършенстват квалификационните характеристики, като се конкретизират професионално-педагогическите компетенции, които студентите – бъдещи учители и педагози трябва да овладеят.

- В учебните планове за всички ОКС да се включат учебни дисциплини и се осигурят необходимите условия за съвременно обучение в областта на **информационните и комуникационните технологии (ИКТ)**, вкл. и „Методика на обучението по ИКТ” с цел формиране на необходимите професионално-педагогически компетенции на бъдещите учители.

- В учебните планове и програми да се увеличи времето за професионално-практическата подготовка на студентите – хоспетиране, преддипломен стаж, педагогическа практика.

- Да се подобри решително работата с базовите училища, с техните ръководства и с учителите.

- Да се преодолее дублирането на учебни дисциплини в учебните планове на ОКС “бакалавър” и ОКС “магистър” и се създадат условия за диференцирано обучение на студенти, завършили ОКС “бакалавър” в други професионални направления.

- Да се оптимизира номенклатурата от магистърски програми и да се прецени кои от сега съществуващите е целесъобразно да се обявяват и провеждат.

- Да се вземат мерки за засилване на научно-изследователската дейност в областта на педагогиката, особено по методиките на обучение по всички акредитирани специалности.

- Да се стимулира разработването на учебници и други материали за студентите, вкл. и чрез използване на съвременни компютърни и информационни технологии.

- В отделните висши училища, да се разработи и внедри в практиката цялостна концепция за активизиране участието на преподавателите и студентите в научноизследователската дейност, която да създава реални условия за публикуване на студентските разработки и за включване на студентите в разработване и реализация на научноизследователски проекти.

- Ръководствата на висшите училища да предложат и реализират конкретни мерки за развитие на студентската мобилност в страната и в чужбина.

- Да се предприемат специални мерки за преодоляване на очерталата се тенденция към застаряване на преподавателските кадри. За целта да се активизира учебната дейност с докторантите, като се организират специални училища, академии, семинари и др. Особено

внимание да се обърне на специално научните, методологическите и конкретно методическите програми. В учебния процес с докторантите да се привличат водещи специалисти от страната и чужбина.

3.2. Към държавните органи и институции

- Да се предприемат решителни мерки и конкретни действия относно статута на българския учител. За целта да се организира научна и обществена дискусия, в резултат на която се внесат изменения и допълнения в съответните законови актове.

- Да се разработят **Държавни образователни изисквания** за подготовката и квалификацията на учителите и другите педагогически кадри, които да станат основа за развитието и усъвършенстването на сега действащите учебни планове и програми. Особено внимание трябва да се отдели на прилагането на диференциран подход към т.нар. дублетни специалности, особено в областта на природните науки. Целесъобразно е да се подходи диференцирано, като се предвидят различни възможности за съчетаване на отделните специалности. Възможна диференциация и специализация би могла да се приложи за подготовката и квалификацията на учители с дублетни специалности за прогимназиалния период (V-VII клас), както и за учители по такива предмети, като напр. „Човек, общество, природа”, „Общество и личност” и др. Целта на тези и други промени следва да бъде получаването на общопризната диплома (т.нар. joint degrees) за европейското образователно пространство, вкл. и за образователната и научна степен „Доктор”.

- Особено внимание трябва да се обърне на **системата за перманентна квалификация и продължаващо обучение на учителските кадри**, като в този процес се включат на конкурентна основа висшите училища, които подготвят учители. За целта следва да се разработят и утвърдят нови нормативни актове.

- Да се разработят, съгласуват и реализират мерки за постигане на **реална мобилност** в национални (outgoing) и международни (incoming) рамки за ОКС „Бакалавър” и „Магистър”, както и за получаване на EUROPASS Diplome Supplement в обозримо бъдеще.

- Да се определят с нормативен акт, в съответствие с потребностите на образователната реформа, приоритетите на **научно-изследователската дейност** в областта на подготовката и квалификацията на учителите и на тяхна основа се изградят съответните организационни структури и финансови механизми.

4. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Проведената акредитация като цяло дава възможност за известна обобщена оценка на цялостната дейност в университетите и другите висши училища, свързана с подготовката на учителски кадри в професионалното направление 1.3. „Педагогика на обучението по...” Въпреки наличието на определени различия, породени от възникването и развитието във времето, количественият състав от преподаватели и помощен персонал, изградената материално-техническа база и др. налице е необратима тенденция към развитие и усъвършенстване. Това се отнася на първо място в новата ориентация на академичните ръководства, преподавателите и студентите към европейското образователно пространство и към постигане на съизмеримо високо качество на висшето образование.

Въпреки недостатъчното финансиране, българските висши училища, които подготвят учители, ориентират своите изследвания към възлови за развитието на педагогическите и методическите науки съвременни изследвания. Те участват като равностойни партньори и координатори на значими научни проекти и изследвания с участие на преподаватели от водещи европейски и други университети. Българските професори, доценти и асистенти публикуват свои разработки във водещи издания с импакт-фактор (за природните науки и математика), както и в реномирани списания с хуманитарна насоченост.

Друг общ момент от цялостната картина е въвеждането на системата за трансфер на кредити от студентите, което позволява разширяване на тяхната академична мобилност.

Във всички университети и другите акредитирани висши училища от направление 1.3 „Педагогика на обучението по...” са изградени и функционират системи за осигуряване на качеството на висшето образование. Макар и с различна ефективност, тези системи допринасят за непрекъснатото развитие и усъвършенстване на учебния процес, за повишаване на квалификацията на преподавателите, особено на по-младите.

Университетите и другите висши училища изграждат и непрекъснато усъвършенстват материалната и информационната основа на учебния процес чрез непрекъснато внедряване на компютърни системи. Във всеки ВУ има специално оборудвани лекционни и учебни зали с бързи Интернет връзки, което дава възможност на преподавателите и особено на студентите да получават най-новата информация по своите специалности и предмети.

Акредитираното професионално направление 1.3 „Педагогика на обучението по...” вече има своите академични структури под формата на факултети, катедри, центрове, лаборатории и др., които в значителна

степен формират облика на съответното висше училище. Затова и грижите за развитието на направлението трябва да бъдат адекватни на новите предизвикателства.

II. ВИЖДАНЕ ЗА БЪДЕЩОТО РАЗВИТИЕ НА ПРОФЕСИОНАЛНОТО НАПРАВЛЕНИЕ

Завършилите специалисти в професионалното направление 1.3. „Педагогика на обучението по...” в количествено отношение удовлетворяват актуалните към настоящия момент потребности от педагогически кадри в Република България. Въпреки намаляването на учениците и училищата като следствие от демографската криза и високата безработица, голяма част от тях намират успешна реализация като учители, възпитатели, педагогически съветници, експерти в извънучилищната сфера и т.н.

Оценяваните бакалавърски и магистърски програми в **природните факултети на СУ, ПУ, ШУ, ЮЗУ, РУ, както и в математическите факултети** в професионално направление 1.3. „Педагогика на обучението по ..” са свързани с подготовка на преподаватели за основни дисциплини в средното образование като математика, физика, информатика и информационни технологии, биология и химия. Акредитираните дублетни специалности (*Математика и информатика, Химия и информатика, Технологии за обучение по математика и информатика, Биология и химия, Физика и информатика, Електронно обучение, и Информатика и компютри в обучението по химия*) имат **добри перспективи за развитие**, свързани преди всичко с обективния процес на ускорено въвеждане на информационни и комуникационни технологии в българската образователна система и ориентирането на все повече преподаватели (в средното и висше образование) към използване на съвременни технологии в обучението.

Общият проблем за оценяваните специалности в цялата страна се състои в намаления интерес през последните години на младите хора към учителската професия, изобщо, и към природните науки – в частност и особено към специалностите „Физика и математика”, „Химия и физика” и „Биология и химия”. Специалностите от акредитираното професионално направление, въпреки някои трудности и неблагоприятия в някои университети, имат добри перспективи за развитие. Това е свързано с обективните процеси на ускорено въвеждане на информационни и комуникационни технологии в образователната система и необходимостта от тяхното съвременно преподаване от добре подготвени учители. Общият проблем на акредитираните специалности във всички университети се състои в намаления интерес на младите хора към учителската професия изобщо,

и към природните науки в частност. Съществува и мотивационен проблем, поради който голяма част от завършилите учителски специалности не постъпват в училище поради комплекс от причини, най-вече финансови. Затова са необходими неотложни мерки, вкл. и законодателни, за по-широко привличане на бизнеса и икономиката както в подготовката, така и в квалификацията и продължаващото обучение на учителите. Съществуващата в другите страни практика да се сключват предварителни договори със студенти от водещи университети и специалности за бъдеща работа в определени области трябва да се използва и в България.

Тук трябва да посочим, че предмет на специален интерес беше оценката и акредитацията на т.нар. **дублетни специалности**. Исторически те са възникнали като продължение на традицията в бившите „полувисши“ институти за подготовка на учители. Днес, в условията на силен демографски спад в страната, намаляването на броя на учениците, съответно и на учителите, за учителите само с една университетска специалност все по-трудно става да изпълнят норматива си в едно училище. Досегашният опит в тези специалности, въпреки определени трудности и неблагоприятия в някои университети и факултети, показва устойчиви тенденции за развитие. Броят на кандидат-студентите за тези специалности не намалява, завършилите студенти намират до-лесно своите работни места, работодателите в лицето на местните органи по образованието търсят за назначаване такива учители. Определена част от завършилите тези специалности постъпват на работа и в други области на обществения живот, особено в по-малките населени места. Във самите висши училища студентите от дублетните специалности продължават обучението и в магистърските програми.

Филологическите специалности в акредитираното професионално направление от университетите и висшите училища също така имат добри шансове и перспективи за развитие, тъй като в страната винаги ще има потребност от учители както по български език и литература, така и за преподаване на чуждите езици. Значението на тези учебни предмети расте непрекъснато поради обективните потребности на българите като граждани на ЕС и като членове на общество, ориентирано към знанието. Във връзка с това заплахите и рисковете също така са намаляващия престиж на учителската професия в българската действителност и в неадекватната регулация на държавните изисквания за подготовката на учители, но особено за тяхната квалификация. Време е да определят необходимите и достатъчни научни, професионално-педагогически и методически компетенции на бъдещите учители, за да се преодолее сегашната

практика в учебните планове да посочват главно учебните дисциплини и хорариума на часовете.

Специалностите от акредитираното професионално направление в областта **на изкуствата, както и на физическата култура и спорта** в университетите, в НМА, АМТИИ и НСА също така определено имат добри перспективи за развитие. Значението на учебните предмети по изящни изкуства, музика и спорт ще расте в бъдеще.

Освен високо квалифицирани учители, тези специалности от професионалното направление подготвят също такива специалисти за най-различни области на обществения живот, за концертни и спортни изяви, за ръководители на състави и клубове. Много от тези кадри се реализират успешно и извън страната.

Добри перспективи за развитие има едва проходащото в България **дистанционно обучение**. Въпреки създадените добри предпоставки за неговата практическа реализация, реален прием и ефективно обучение по акредитираните специалности трябва да се осъществят едва след удовлетворяване на изискванията за електронно представяне на съществена част от учебното съдържание на предметите в съответните учебни планове и програми (според Наредбата за държавни изисквания за организиране на дистанционна форма на обучение във ВУ). Определени проблеми трябва да се преодолеят и по отношение **защитата на авторските права на преподавателите** с предоставянето на електронните учебници и другите дидактически и помощни материали.

Обект на програмна акредитация бяха също така и **двата филиала на ПУ в Смолян и Кърджали, както и филиала на РУ в гр. Силистра**. Нуждата от широкопрофилни специалисти в средните и малките по големина училища, където организацията на учебния процес изисква повече от една специалност за учителите, е актуален проблем на българското основно и средно образование. Те удовлетворяват актуални и в дългосрочен план устойчиви потребности в тези региони. Благодарение на мощната подкрепа на «университета-майка» учебният процес е осигурен с добри преподаватели от основните факултети, когато местните преподаватели не достигат. В процеса на акредитацията в посочените филиали са установени конкретни добри резултати и практики в изпълнение на всички изисквания. Организацията на обучението в специалностите е ефективна осигурено е балансирано съотношение между теоретичната и практическата подготовка. Налице е засилено потребителско търсене и реализация на кадрите от специалностите не само в сферата на образованието, но и в различни сектори на икономиката.

Към тях се заявява интерес от училищата и общинските администрации. Всичко това очертава **добри перспективи за**

развитие, свързани преди всичко с обективни процеси. Върху тези специалности не надвисва опасността от намален интерес на младите хора към учителската професия, тъй като гарантират реализация в предпочитана среда от младите хора.

xxx

В заключение на изложеното до тук трябва да посочим, че от особено значение за интегрирането на българското училище в европейското образователно пространство е подготовката на **ново поколение учители**, които имат висока научна и професионално-педагогическа компетентност. Това всъщност е основното **ново предизвикателство** пред цялото акредитирано професионално направление.

За да се отговори на тази потребност е необходимо да се промени цялостният **модел на педагогическото образование**. Ако през последните десетилетия основно значение имаха количествените параметри на растежа (създаване на нови специалности, катедри, факултети и т.н.), при променените условия все по-важно значение ще придобива качеството на обучението и професионалната компетентност на завършващите. В този план е изключително важно:

- да се намери оптимален **баланс между теоретичната и практическа подготовка на студентите** – бъдещи учители и педагози, като се разработят и внедрят усъвършенствани учебни планове и програми на основата на **единни държавни стандарти за подготовка и квалификация на учители** за всички видове и степени учебни заведения;

- да се интензифицира **научно-изследователската дейност**, като се създадат организационни и финансови предпоставки за провеждане на изследвания, ориентирани към практиката и отговарящи на съвременните стандарти на европейското образование и педагогическата наука;

- да се засили **институционалното сътрудничество** както между българските висши училища, подготвящи специалисти в професионалното направление, така и с водещите университети и научни центрове в чужбина; да се постигне синхронизация с Единните европейски квалификационни равнища (EQF);

- да се създадат нормативни, организационни и финансови предпоставки за интензивна **подготовка на млади и перспективни научно-преподавателски кадри**, за да се постигне в ускорен план тяхното кариерно развитие.

Другото ново предизвикателство пред акредитираното професионалното направление е свързано с необходимостта **да се**

реагира адекватно на променящите се условия на средата, която става все по-пазарно ориентирана. Това налага създаването на организационни структури и механизми, чрез които висшите училища и техните факултети ще установят по-тесни връзки с различни обществени организации и работодатели, включително и с чуждестранни партньори. Това ще доведе до по-ефективно включване на професионалното направление в пазара на образователни и научни услуги. За постигането на тази цел всички висши училища трябва да разработят и реализират комплексни стратегии и конкретни програми.

Председател на Постоянната комисия
по педагогически науки, музикално и
танцово изкуство:

.....
(Проф. д-р Георги Бижков)

Наблюдаващ член на Акр.С
на Постоянната комисия по ПНМТИ:

.....
(Проф. дпн. Йордан Калайков)